VADAGIŲ (RENAVO) SENOSIOS KAPINĖS

Bronius DAKANIS, Jonas STANKUS

2006 m. gegužės 4 d. Vadagių gyvenvietėje (Mažeikių r., Sedos sen.) UAB „Mažeikių automobilių keliai“, rekonstruodami Sedos–Židikų kelią, jo R pusėje ties kalvele kasdami griovį, aptiko žmogaus palaidojimą, o formuodami griovio šlaitą – ir pavienių kaulų. Kelio rekonstrukcijos darbus bendrovė tuoj pat sustabdė ir pranešė paveldosaugos specialistams. Šioje vietoje kultūros vertybių, įrašytų į Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą, nebuvo žinoma.

2006 m. gegužės 18 d. B. Dakaniui ir E. Skrupskeliui žvalgant radimvietę, be pavienių žmonių kaulų, dar rasta 21 geležinė vinis ar vinutė (beveik visos kalvio darbo) ir sidabrinė XVII a. (?) moneta. Dalis vinių buvo nuo karstų, kitos, degusios – galbūt iš sudegusio statinio, o mažesnės – religinių paveikslų ar kt.

Šioje vietoje galėjo stovėti viena iš Renavo (Gaurelių) koplyčių ar bažnyčių, pastatytų 1726 m. ir minimų 1763 ir 1773 m., aplink kurią buvo laidojami žmonės. Kalvelės viršuje stovi gražių lauko akmenų paminklas, šalia pastebimos statinio pamatų žymės – be abejo, koplyčios (bažnyčios). Vietiniai gyventojai (dauguma renaviškių okupacijos metais buvo ištremti) nežino, jog kalvelėje buvo kapinės (Ona Mitkienė, 96 m.).

Vadovadamasi UAB „Mažeikių automobilių keliai“ prašymu, IĮ „Senų senovė“ Vadagių žmonių kaulų radimvietėje atliko archeologinius tyrinėjimus.

Sustabdytų Sedos–Židikių kelio rekonstrukcijos darbų ir aptiktų radinių vietoje – dar iki galo neiškasto griovio dugne Š–P kryptimi kas metras ištirtos 5 perkasos, sudariusios bendrą 45 m^2 plotą: 1 – 5 m^2 dydžio (1x5 m) ir 2–5 – po 10 m^2 (2x5 m).

Ištirtose perkasose aptikta 10 kapų, iš kurių 2 labai suardyti vėliau laidojant mirusiuosius, bei mirusiojo kaukolė, kuri kelio rekonstrukcijos darbų metu į P perkasos plotą buvusi užkasta iš kitos vietos – nurodoma, jog iš V kelkraščio. Mirusieji laidoti ant nugaros, dauguma galvomis į V, išskyrus du kapus, kuriuose palaidoti į ŠV ir PV. Rankų padėtis įvairi: abi rankos sudėtos juosmens srityje (2 kapai), tarp krūtinės ir juosmens (1 kapas), viena palei šoną tiesi, kita krūtinės–juosmens (1), sulenktos pečių srityje (1). Laidota karstuose, kurių liekanų, medienos bei kalvio darbo vinis, rasta tyrinėjant. Dalyje kapų karsto liekanų neaptikta – mirusieji greičiausiai laidoti be karstų. Tai liudija ir laisva griaučių padėtis kape (karstuose dažniausiai suspausta). Įkapės negausios, krikščioniškos: trijuose kapuose rasti kryželiai su Nukryžiuotuoju, viename (kapas 6) – krikščioniškas medalionas, kitame (kapas 2) – medaliono apkaustėlis. Be to, ant kape 1 palaidotos moters kaklo rasti karoliai, suverti iš maždaug 62 plono bespalvio stiklo apskritų 6,5 mm skersmens ir 6 mm pločio karoliukų. Ištirtuose kapuose palaidotos moterys (dauguma), vyrai ir vaikas. Kapų gylių nustatyti neįmanoma: ant jų duobių viršaus supiltas storas judinto grunto sluoksnis, kuris taip pat nukastas senųjų kapinių kalvelėje formuojant kelio iškasą. Dėl to kapai atsidūrė net apie 2,5 m gylyje nuo

dabartinio žemės paviršiaus, kuris ištirtų kapų aplinkoje nukastas senųjų kapinių kalvelėje formuojant kelio iškasą.

Tyrimų metu aptikti kapai turėtų būti ankstesnio laikotarpio nei koplyčios (bažnyčios) statyba (1726 m.?). Šalia gali būti ir vėlesnių – šventoriaus kapų. Taigi šias senąsias kapines galima datuoti XVII a. pabaiga – XVIII a.

Virš kapų supiltas judintas gruntas, be abejo, yra iš kalvos viršaus, kuris lygintas XVIII a., čia statant vieną iš Renavo (Gaurelių) koplyčių ar bažnyčių.

Vadagių (Gaurelių, Renavo) senąsias kapines su koplyčios vieta bei paminklu, pastatytu jos atminimui, reikia įrašyti į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą.

Tyrimais nustatyta, jog aptiktų senųjų kapinių vietoje rekonstruojant kelią gilaus griovio kasti negalima – jis paliestų kapus, o aukštas šlaitas būtų nestabilus. Kloti vandens nutekėjimui vamzdžius šalia ištirtų plotų (tarp perkasų ir kelio asfalto dangos) taip pat buvo netikslinga – būtų reikėję papildomo tos vietos ištyrimo. Nutarta ištirtoje vietoje įrengti pėsčiųjų kelkraštį, o susirenkantį paviršinį vandenį nuvesti į priešingą kelio pusę, ta kryptimi suformuojant kelio paviršiaus nuolydį. Taip buvo išspręsta ir pėsčiųjų tako problema: galėtų būti likviduojamas suformuotas asfalto danga dengtas takas, vedantis palei kelią per senųjų kapinių ir koplyčios vietos teritoriją – kalvelę.

Po tyrimų pasikonsultavus su VU MF, vietos gyventojų bendruomene ir rajono bei apskrities paveldosaugos specialistais, nuspręsta iš kapų mirusiųjų griaučių tyrimams neišimti, juos užkasti savo vietoje. Aptikti kapai buvo užpilti švariu smėliu, o iš kraštų, stabilizuojant gruntą, apdėti akmenimis.

THE OLD VADAGIAI (RENAVAS) CEMETERY

In rebuilding the Seda–Židikai road in the spring of 2006, a human burial and individual human bones were found in digging a ditch beside a hill on the E side of the road in Vadagiai. In surveying the find spot, 21 blacksmith-made iron nails and a silver 17th century (?) coin were discovered. The location is identified with the Renavas (Gaureliai) chapel, built in 1726, beside which they had been buried. 10 buries were discovered alongside the road after excavating a total area of 45 m^2. The individuals had been buried on their backs in coffins, the majority with their heads to the W. Crucifixes were found in three burials, the remains of medallions in two, and a necklace in one. The burials date to the late 17th–18th century.

SENKAPIS ŠINKŪNŲ PILIAKALNYJE

Romas JAROCKIS

2006 m. Šinkūnų piliakalnyje (Ukmergės r.) (IP259/A) buvo tęsiami archeologiniai tyrimai. Piliakalnis archeologinėje literatūroje pirmą kartą paminėtas dar XIX a. pabaigoje. XX a. 8–9 dešimtmečiais piliakalnyje buvo įrengtas smėlio karjeras, todėl archeologijos paminklas buvo smarkiai apardytas. Suardyto piliakalnio liekanos buvo pradėtos tyrinėti